

Kitap Tanıtımı

Nihal SOLAK*

***Kıbrıs Masalları*, (Derleyen: Mehmet Ertuğ, Yayına Hazırlayan: İsmail Güleç-Neslihan Güleç Yücelşen, Resimleyen: FATİH M. Durmuş), Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları, Mart 2018, 127 s. ISBN 978-605-63718-8-2**

1571'den bugüne Türk varlığının bulunduğu Kıbrıs adasında ilk edebi ürünler önce sözlü olup sonra yazıya geçen halk edebiyatına ait eserlerdir. Bunların başında masallar gelir. İnsanlık tarihi kadar eski olan masallar modern roman ve öykünün temelini oluşturur. Kıbrıs Türk masalları Anadolu Türk masallarıyla benzerlik taşımakla birlikte farklı yerel masallar da üretilmiştir. Kıbrıs'ta Türk masalları derlemesi denince akla gelen isimler, Oğuz M. Yorgancıoğlu (*Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Masallar I*, 1998; *Masallar II*, 2006), Mahmut İslamoğlu (*Kıbrıs Çocuk Oyunları*,1979; *Karşılaştırmalı Kıbrıs Türk ve Rum Masalları*, Şevket Öznur ile, 2007), Mustafa Gökçeoğlu (*Cihan Şah /Çocuk Masalı*,1997; *Bir Varmış / İki Yokmuş (Masallar)* 1997; *Masal Ağacı (Kıbrıs Masalları)* 2000; *Kıbrıs Türk Masalları*,2003;*Toplu Masallar I/He Babam De Babam*,2005;*Toplu Masallar II/Ah Oğlum Ayan Oğlum*,2005), Şevket Öznur (*Beşi Bir Yerde Kıbrıs Masalları*,2004)'dur. Çağdaş Kıbrıs Türk yazarları arasında da masal yazan Mehmet Ertuğ, Ayşen Dağlı (*Sihirli Kara Mantarlar ve Işık*,1994; *Vitamin İhtiyaçı ve Sevgi*, 1995; *Her şey Olacağı Varır Ülkesi*,1995; *Mantık'ın Gülleri ve Karıncaları*, 1996) dır.

İşte Kıbrıs Türk kültür ve edebiyatı içinde yer tutan bu masallarla ilgili yeni bir derleme ve yayım 2018 baharında KKTC Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi yayınları arasından çıktı. Ünlü Kıbrıs Türk Karagöz sanatçısı ve yazarı, meddah Mehmet Ertuğ tarafından derlenen on beş *Kıbrıs Türk masalı*, İsmail Güleç-Neslihan Güleç Yücelşen tarafından düzenlenip Fatih M. Durmuş tarafından resimlenerek renkli biçimde basıldı. Daha önce Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi'nin çocuklara yönelik olarak *Kıbrıs'ın Manevi Mimarları* (İsmail Güleç) ve *Mesnevi'den Hayvan Hikâyeleri* (İsmail Güleç) yayınları çıkmıştı.

* Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi, nihal.solak@kisbu.edu.tr

Kıbrıs Masalları'na Mehmet Ertuğ tarafından yazılan önsözde, kitapta yer alan ve kendisinin derlediği masalların değişik dönemlerde Lefkoşa Büyük Handaki Karagöz evinde yaptığı gösteriler sırasında öğrencilere bilet olarak hediye edildiği kayıtlıdır. Mehmet Ertuğ ayrıca bu önsözde masal sözcüğünün Kıbrıs'ta "mesel" olarak kullanıldığını belirtir.

İsmail Güleç tarafından kitaba yazılan sunuş yazısında ise Mehmet Ertuğ ve İsmail Güleç'in tanışmaları özetlendikten sonra *Kıbrıs Masalları*'nın yayıma hazırlanırken nasıl bir yol izlendiği, örneğin kimi yerlerinin çocuğa göre yeniden düzenlendiği ve son halinin verildikten sonra resimlendiği belirtilmiştir. Sunuş kısmından sonra resimli ve renkli bir Kıbrıs haritası yer almaktadır. Çocuklar için bu ilgi çekici harita, minyatür sanatını andıran dokunuşlar içerir.

Mehmet Ertuğ tarafından derlenen ve KISBÜ tarafından yayımlanan *Kıbrıs Masalları* kitabında bulunan masalların sırasıyla isimleri şöyledir: "Akıllı Burçak, On İki Kardeş Meseli, Bit Hanım ile Pire Kadın, Nartane, Gocagarıcık Meseli, Dilruba Sultan, Arabüzengi, Garaböcücük, Biddacık, Portakal Hanım, Üç Kız, Gülperi Civan Hanım, Köse Meseli, Gurgufa Meseli". Bu masallardan örnek olmak üzere üç masalı özetleyip değerlendirelim.

1. Nartane Masalı

Masal, üvey annesiyle yaşayan kızın evi süpürürken bulduğu nar tanesini yemesi ve güzelleşmesiyle başlar. Kızın üvey annesi kızın güzelliğini kıskanır. Gidip aya kimin güzel olduğunu sorar. Kızın güzel olduğunu duyan kadın hiddetlenir. Kızı kovalar ve o da devlerin evine sığınır. Kız, her akşam devler gittiğinde saklandığı odadan çıkarak onlara akşam yemeği yapar. Üvey anne kızın öldüğünü zanneder ve aya kimin güzel olduğunu sorar. Aynı cevabı alır ve ölü olmadığını anlar. Sihirli bir yüzük yaptırarak devlerin evine gider, ortaya çıkması için kıza yalvarır. Çıkmazsa serçe parmağını uzatmasını söyler. Parmağını uzatan kıza yüzüğü takar. Devler, yemeklerin pişmediğini görünce kıızı aramaya başlarlar ve onu odada ölü bulurlar. Cenazesini Şehzade'nin sarayına götürüp altın tabut içinde bahçedeki ağacın üstüne koyarlar. Şehzade tabutu fark eder ve evine götürür. Kızı yıkayıp gömmek isterken yüzük parmağından düşer, kız canlanır. Şehzade kızla evlenir. Üvey anne kızın yaşadığını öğrenir. Kız doğurmak üzeredir. Saraya ebe olarak girer ve kıızı güvercine çevirip yerine geçer. Her gün bahçeye gelen güvercin bahçeciye diller döker. Bir gün Şehzade güvercini fark eder ve sevdiği kız olduğunu anlar. Üvey anayı atın kuyruğuna bağlatır. Nartane adı verilen kız ile Şehzade çocuklarıyla birlikte mutlu olurlar.

Masalda kıskançlığın kötü bir davranış olduğu mesajı hâkimdir. Masalın sonunda üvey ananın Şehzade tarafından cezalandırılmasıyla verilmek istenen mesaj başarılı bir şekilde işlenir ve masal mutlu sonla biter. Masaldaki kızın nar tanesini yemesiyle adının Nartane olarak adlandırıldığını görürüz. Kıbrıs'ın kendine özgü meyvelerinden narın,

narenciye olan portakalın *Kıbrıs Masaları* kitabında masal olarak yer alması Kıbrıs Türk edebiyatı ile Kıbrıs coğrafya ilişkisini yansıtır ve masal Kıbrıs kültürünün öğelerini taşır.

2. Biddacık Masalı

Masalın girişinde yaşlı kadın dilencilikten topladığı bir avuç unu kızına getirir. Kız ancak üç tane biddacık yapabilir. Kokusunu alan komşu, kızdan biddacık ister. Kız dayanmayıp verir. Sonra gebe bir kadın kapıya gelir. Diğerini de ona verir. Son biddacığında annesini beklerken kendisi yer. Annesi gelir Fatma'ya üç biddacıyı ne yaptığını sorar. Kız başından geçlerini anlatır. Kadın sürekli kızına aynı soruyu sorar kızda defalarca anlatır. En sonunda dayanamayan kız eline geçeni annesinin kafasına atar, annesi ölür. Kendisi de ekin tarlasına gidip uykuya dalar ve oradan geçen prensin dikkatini çeker. Prens kıza evlenme teklif eder, prensle kız evlenirler. Evlerinin yanında bir selvi ağacı yetişir. Bu ağaç annesinin kanını ve canını taşır. Bir gün ağacın dalı kızın kulağına eğilerek üç biddacıyı ne yaptığını sorar. Kız gülmeye başlar. Prense bıyığını dedesinin evindeki üç saplı süpürgeye benzettiğini söyler. Prens dedesinin evine gitmek ister. Bir dere kenarında dinlenirken kurbağa kıza derdini sorar, kız olanları anlatır. Kıza o süpürgeyi devin evinde bulabileceğini söyler. Devin evine varırlar. Evi beğenen prens burada yaşamaya karar verir. Kıza yine kurbağa yardım eder. Devin uykusunu getiren kurbağa onu kuyuya atar. Kız kurbağayı öper, kurbağa annesi olarak karşısına çıkar. Annesi büyücünün onu dilenci haline soktuğunu, kan akıtıldığında kurbağa olduğunu ve genç bir kızın öpücüğüyle kurtulduğunu söyler. Kız annesinden özür diler, prens ve annesiyle mutlu bir hayat yaşar.

Kıbrıs Türkçesinde yerel bir kelime olan biddacık kelimesinin anlamı pidedir. Masal başlarken anlamı dipnot olarak verilmiştir. Kıbrıs ağızında -cık, -cik, -cuk, -cük gibi küçültme ekleri oldukça sık kullanılır. Bu Kıbrıs ağız özelliği masal başlığında kullanılmıştır. *Kıbrıs Masalları* kitabında Kıbrıs Türk masallarında görülen dev, büyücü, şehzade, aile üyeleri vb. kahramanlara sık rastlanır. Biddacık başlıklı masalda bu kahramanlardan oluşur.

3. Portakal Hanım Masalı

Zengin, çocuğu olmayan bir kadının evine ihtiyar bir kadın gelir. Ev sahibi aç ve uykusuz olan kadını doyurur ve evinde yatırır. İhtiyar kadın iyiliğine karşı ondan bir dilek dilemesini ister. Kadın çocuğunun olamadığını söyler. İhtiyar ona dua okur ve gider. Birkaç ay sonra kadın gebe kalır. Koskocaman bir portakal doğurur. Kocasını ölen kadın hastalanır ve fakirleşir. Kızı olsaydı ona yardım edeceğini söylerken portakal dile gelip her işi yapacağını söyler ve çarşıya gider. Eve dönerken onu hakanın oğlunun lalası takip eder, evini öğrenir. Olanları Şehzade'ye anlatır. Bir sır olduğunu, kızını kendine istemesini söyler. Portakal Hanım ile Prens evlenirler. Şehzade düğüne yalnız başına gider. Sarayda kalan Portakal'ın kabukları ayrılır ve güzel bir kız çıkar. Kız yeşil bir elbiseyle

düğüne gider. Herkes hayran kalır. Portakal düğün bitiminde yeşil bir arabaya biner, saraya gider ve kabuğuna girer. Şehzade yine bir gün düğüne gider. Kız kabuğundan çıkıp beyaz bir elbiseyle düğüne gider, Şehzade kıza âşık olur. Saraya beyaz atlı arabayla gelen Portakal yine kabuğuna girer. Başka bir düğünde de allar giyer gider. Şehzade'nin odasını temizleyen cariye kabuğu görür ve çöpe atar. Kız, saraya geldiğinde kabuğunu bulamaz ve Şehzade'nin geldiğini görünce bayılır. Şehzade düğünde gördüğü kızın aslında evlendiği portakal olduğunu anlar. Nasıl portakal olduğunu sorar, Portakal başından geçenleri anlatır. Yeniden kırk gün kırk gece düğün yaparlar, muratlarına ererler. Bu masalda Kıbrıs coğrafyasında yerel, Akdeniz'e özgü bir meyvenin yani portakalın kullanılması "coğrafya-edebiyat-insan" ilişkisi bağlamında yerli yerindedir ve dikkati çeker.

Çok rahat okunan, akıcı ve yalın bir dili olan bu masalların çizgi film, bilgisayar oyunu şeklindeki uyarlamaları yapılabilir.

Kıbrıs Masalları kitabı için Mehmet Ertuğ'u, İsmail Güleç'i, Neslihan Güleç Yücel-şen'i ve Fatih Durmuş'u tebrik eder, eseri bilhassa çocuklu ailelere tavsiye ederim.

Kıbrıs gibi tarih boyunca siyasi ve sosyal değişiklik ve çalkantılar sebebiyle yakın zamanlarda dahi basılmış kültür ve edebiyat ürününe kolay ulaşılmadığı bir coğrafyada sözlü anlatım türünün örneği olan masalların bu şekilde derlenip gelecek kuşaklara aktarılması bir borcun, vefanın gereğidir. Bu tür yayımların devamını dilerim.